

İŞSİZLİK SİGORTASI

KANUN TASARISI

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Yayın No. 45

6739

TURK-IŞ Bilgi Merkezi

İŞSİZLİK SİGORTASI KANUNU GEREKÇESİ

G İ R İ Ş

İnsan zekâsının yaratıcı tekâmülü; medeniyete, zihin duvarını aşan başdöndürücü ve izlenmesi güç bir akış hızı vermiş ve sonuçları bakımından düşünürlerle yöneticileri ciddi surette endişelendiren, yirminci yüz yılın ağır sorunlarından biri olmuştur.

Bu sonuçların en önemlisi; tekniğin kazandığı üstün kudret dolayısıyla ortaya çıkan, makine ile insan gücü arasındaki durdurulmaz rekabetin, dünya çalışma hayatında yarattığı çalkantılardır ki, insan hak ve hürriyetlerine saygı gösteren batılı ülkelerde, bütün dikkat ve ilgileri çalışma konusunun bu sosyal yönü üzerinde toplamış bulunmaktadır.

Gerçekten de, iş gücünün ve sınai malzemenin kullanılma derecesine ilişkin bir istatistik konusu olmaktan ileri gitmeyen çalışma hayatının ekonomik yüzü yanında, sosyal yönü cidden büyük ölçüde önem ve ilgiye değer taşımaktadır. Çünkü, çalışanların, işsiz kalma kaygısı gibi alçaltıcı bir korkudan kurtarılması, enerjilerinin yapıcı istikamette yönlendirilmesi, kendilerinin ve ailelerinin ihtiyaçlarını az çok doyurucu bir şekilde sağlamalarını kapsayan düzenlerin kurulması, çalışma şartlarının sosyal yanı üzerinde durmayı gerektirmektedir. Bu gerekliliktir ki, yeni bir bilim dalı olarak sosyal ekonominin ve öbür yandan da sosyal Devlet anlayışının doğmasına yer vermiştir.

Çalışma alanının sosyal yönünü düzenlemede; iş güvenliğinin gerçekleştirilmesi, ele alınacak ilk tedbirlerden biri olarak kabul edilmektedir. Çalışma istikrarı, işin devamına duyulan güvenin yerleşmesi, birgün muhtaç duruma düşmek tasasının yenilmesi, iş güvenliğinin belli başlı faktörleri olarak öngörülmektedir.

Bunlardan başka, zamanla daha çok işçi sayısının kazançlarına eklenen faydaları içine alan sosyal güvenlik yardımlarının da ücretlerin % 20 si dolayında tutulmasına, çalışma hayatının stabilizasyonunda önemli bir koşul olarak değer verilmektedir. Çünkü, özellikle her türlü tedavi yardımlarına olan taleple, halkı yaşlı olan ülkelerde ihtiyarlık ve emeklilik aylıklarının, günden güne artmakta olması ve normu aşacak bir istidat göstermesi, ilgilileri düşündürmektedir.

Bu nedenlerledir ki, çalışanlarda belli, güvenli bir gelire sahip bulunmak düşünce ve duygusunun yaratılması amacıyla, iş gelirinin kaybı halinde başka bir gelir kaynağı olarak işsizlik ödeneği almak hakkının tanınmasını gerektirmiştir.

Sosyal güvenlik yardımlarının, ihbar tahsisatı ile kıdem tazminatında işsizlik ödeneği yerini tutmadığı, özellikle ihbar tahsisatı ile kıdem tazminatı gibi tedbirlerin geçici nitelikte olmaları gerektiği, aksi taktirde zararlı olabilecekleri hakkında genel bir kanı vardır.

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

Tarih:.....

Demirbaş No: 6739

Tasnis No: 368.44 İss 1965

./..

Bu görüşlerin sonucu olarak, batılı ülkelerin hemen hepsinde işsizliğin sigortalanmak suretiyle güven altına alınması uzun yıllar önce kabul edilmiş ve mecburi sistem halinde uygulanmasından bugüne kadar faydalanılmakta bulunulmuştur.

İşsizlik sigortası; sefaleti önleyen, işsizlerin himaye edilmesinden doğan rekabeti önleyerek ücretlerin düşmesine engel olan bir sosyal güvenlik tedbiri almaktan çok, üretimin düşmesine engel olan, produktiviteyi artıran ve özellikle üretim kaynaklarının bir nevi işletmeciliğini yapan İş ve İşçi Bulma Kurumunun görevlerini etkenleştirerek iş piyasalarının mahalli ve mücerret durumdan kurtarılıp yurt düzeyinde bölünmez hale gelmesine, işsizlik durumlarının nitelik ve nitelikçe bilinip izlenmesine kolaylıklar sağlayan, en önemlisi de işsiz işe girmeğe zorlayacağından işsizlikte savaşta tek etkili bir silah, aynı zamanda ekonomik bir tedbirdir de, Totaliter ülkelerde, ekonomileri gereği; işsizlik sigortalarının pek önemsenmediği; fakat, serbest teşebbüslerin geliştiği memleketlerde sosyal ve ekonomik hayat arasında yumuşatıcı ve ahenk yaratıcı bir rol oynadığı açıkça görüldüğünden karma sisteme dayanan ekonomimizin vaz geçemeyeceği bir zaruret olarak ele alınmayı gerektirmektedir.

İş gücü içindeki bütün fertlerin çalışmasını mümkün kılacak şekilde üretimin ve iş seviyesinin yüksek tutulduğu, çok kuvvetli İş ve İşçi Bulma Kurumlarının etken çalışma ile iş piyasalarını birbirlerine bağlı bir bütün haline getirdiği, mesleki eğitimin üstün derecede olgunlaştırıldığı gelişmiş ekonomilerde bilefrikسیونel, teknolojik ya da arizi işsizlik türlerine her zaman belli oranda rastlandığı ve bu nedenle işsizlik sigortasının vaz geçilmez, bir işsizlikle savaş tedbiriolarak benimsendiği düşünülürse, memleketimizde işsizlik sigortasının, kurulmasında üzüntü verecek derecede gecikilmiş, bir kurum olduğu derhal teslim edilir.

Tam çalıştırmanın, çağımızın ekonomik ve ulusumuzun kalkınma hedeflerinin en önemlisi olduğu üzerinde herkes birleşmektedir.

Batı ülkelerinin geçirdiği kitle işsizliğinin doğurduğu açıkların anılarında bıraktığı derin izler hür dünya devletlerinin politikalarına yön veren bir temel olmuştur.

Uluslararası görüşe ve bizim de anlayışımıza göre "üretici kaynakların israfı" demek olan işsizlik, iş gücünün bir kısmının atıl kalmasına ve dolayısıyla iş gücünün bütününi çalıştırmaktan elde edilen milli gelir ve üretimin çok kısmının yitirilmesine yol açmaktadır. Bu kayıplara engel olmak ve mal ya da hizmet üreten işçiler üzerinde işsizliğin yıkıcı sonuçlarını onarmak, işsiz kalarak yitirdikleri günlük kazançlarını telafi etmek gibi devlet vecibeleri için, işsizlik sigortası ulusların kullandıkları en etken bir yol olabilmekte ve ihtiyari değil mecburiyet esası üzerine kurulması sını demokrasilerin ilkelerine de en uygun şekil olarak kabul olunmaktadır.

Anayasamızın 41 nci maddesi de iktisadi ve sosyal hayatın tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenmesini hükme bağlamakta ve bu hükmün yerine getirilmesine, yukarıda açıklanan sebeplerle, işsizlik sigortası uygun tedbirlerden biri olmak değerini taşımaktadır.

İşsizlik sigortasının kurulmasıyla Anayasanın 41 inci maddesinde "Devlet, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal, iktisadi ve mali tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler, işsizliği önleyici tedbirleri alır" şeklindeki hükmü yerine getirilmiş ve çalışma hayatı muhtaç olduğu kararlılık, himaye, destek ve güvenlik unsurları ile pekleştirilmiş olacaktır.

Maddelerin açıklanması:

1 inci madde- İşsizlik sigortasının kuruluş ve uygulanışıyla ilgilidir. Bu sigortanın kurulması ve uygulanması iki ayrı safhada olacaktır.

Birinci Safhada; kuruluşla ilgili hazırlıklar cümlesinden olarak tüzük, yönetmelik ve talimatların hazırlanması, teknik kural ve usullerin kurulması, sigortalı miracaatları kabul edilmeden kendi kendine çalışma suretiyle deneme uygulamasının (Dry Run) yapılması ve küşadın ifası gibi işler başarılabacaktır.

İkinci safhada ise, fiili uygulama çalışmalarına geçilecektir. Bu sebeple dirki, bu maddede "kurulur", "uygulanır" lâfzları kullanılmıştır. Kanunun yürürlüğe girmesine ilişkin 47. maddede, kuruluş ve uygulanış safhaları için süreler tesbit olunmuştur.

2 inci Madde- İşsizlik sigortasının yönetici görevini İş ve İşçi Bulma Kurumuna vermekte ve bu görevleri ana fonksiyonlar halinde saymaktadır.

İşsizlik sigortasının yabancı ülkelerde teşkilâtlandırılma şekilleri, birbirine uymamakta, çeşitlenmektedir.

Fakat çoğunlukla, bu sigorta türü, İş ve İşçi Bulma hizmetiyle sıkı sıkıya ilgili olduğundan, bu maddede sayılan miracaatların kabullünden ödeneklerin ödenmesine kadar olan işlemler İş ve İşçi Bulma Kurumları tarafından yapılmakta, prim tahsil işi ise, son olarak Avusturya, Belçika Devletlerinin de adapte oldukları şekilde, diğer sosyal sigorta primlerini tahsil eden Kurumlar aracılığıyla sağlanmaktadır.

3 üncü Madde- İşsizlik sigortası primlerinin tahsili ve tahsisi yönünden, Sosyal Sigortalar Kurumuna düşen görevi hükme bağlamaktadır. Sosyal Sigortalar, Kurumunun bu görevi yapması şimdiki çalışmalarına fazla bir işyüklü eklemeyecek, bordrolarda ve diğer çizelgelerde birer hane ya da kolon açılması yoluyla bu iş de başarılmış olacaktır. Buna mukabil büyük külfet ve masrafı gerektiren işsizlik sigortası prim toplama ameliyeleri, yeniden personel kullanılmasına, para ve zaman sarfına hacet kalmadan, emek, zaman malzeme yönünden çok büyük bir tasarruf sağlanmış olacaktır.

4 üncü Madde- İşsizlik sigortası primlerinin işçiden kesilmesini ve kendi primlerinin de ilâve edilmesiyle işverenlerin nasıl bildireceklerini ve diğer işlem usullerini hükme bağlamakta olup bu konuların mutlak surette bir tüzükle tafsilini öngörmektedir.

5 inci Madde- İşsizlik sigortasının sağladığı faydaların, en etken bir işsizlikle mücadele aracı olmaktan başka hedeflere yönetilmesi akla ve ihtimale yakın olmadığından, esasen hayırlı hizmet için iyi niyetle kurulmuş her müessesenin imkanlarının kötüye kullanılması-nın ya da israfının, tek kelime ile amacından ayrılmasının, soysuzlaşp zararlı hale gelmesine sebep olduğu deneylerin ortaya koyduğu bir gerçek olduğundan, bu maddenin taşıdığı açık hükmüne ihtiyaç vardır.

6 inci madde- İşsizlik sigortası, sigortalıların, kendi yönle-
rinden başkaları tarafından duyulup öğrenilmesini istemeyecekleri şah-
si ahvale ilişkin bilgilerin soruşturulmasını gerektirir. Bu sigorta-
nın uygulandığı her ülkede de sigortalı hakkında edinilen bilgiler
gizli tutulmaktadır. Türk Ceza Kanunu da "bir kimse resmi mevki veya
sıfatını veya meslek ve sanatı icabı olarak ifşasında zarar malhuz
olup da meşru bir sebebe müstenit olmaksızın o sırrı ifşa ederse"
yolundaki 198 inci maddesiyle bu gibi davranışları suç saymış ve mi-
eyyideye bağlamıştır.

Maddede söz konusu edilen yöneticilerden murad, amir pozisyonunda
olan kimselerdir. Memurlardan sonra sayılan personel ile de, memur
vasfında olmamakla beraber görevi icabı sigortalı hakkında bilgi
sahibi bulunan sigorta görevlileri ile, itiraz mercilerinde yer alacak
memur olmayan üyeler kastolunmuştur.

7 inci madde - İşsizlik sigortası işlemlerinin Çalışma Bakanlığı-
nın kontrolünde yönetilmesini, bu Bakanlık tarafından denetlenip teftiş
olunmasını öngörmektedir.

Maddede yer alan kontrol kelimesi, mefhum olarak, bağımsız bir
idarenin daha yüksek bir idare katının gözetiminde, icraatını onun onay
ya da tasvibinden geçirmek suretiyle çalışmasını ifade etmektedir.
Denetleme terimi, özerki bulunan bir kurumun, demokratik çalışma pren-
siplerine uygun olarak, murakabesini anlatmaktadır. Teftiş kelimesi ile
yönetmeliğine göre devri ya da icabı olarak idarenin kendi tasarrufla-
rını denetlemesi amacı ile yapılan; kanunlara, nizamlaara uygunluk ya da
doğruluk eleştirme ve incelemeleri murad olunmuştur.

8 inci madde - İşsizlik sigortası kapsamına alınabilecek uygula-
ma alanı olarak endüstri kesimi kabul etmektedir. Tarım kesimi, kap-
sam dışında bırakılmıştır.

Dünya milletlerinin bu konudaki, uygulamaları birbirinden değişik
olup birkaç katagoride ifade olunabilir: Avusturya, Belçika, Fransa, İn-
giltere ve İsveç'de genel olarak bütün işçiler kapsam içine alınmıştır.
Finlandiya, uyruğa girmiş olmak şartile bütün işçilere teşmil etmiştir.
Danimarka ve Norveç, İtalya, kazanç kaynak ve imkanları az olan işçileri
kapsama almaktadır. Birleşik Devletler, İsviçre, Polonya, Uruguvay'da
endüstri ve ticaret gibi ekonomik eylemler işsizlik sigortasının kap-
samı içine girmiştir.

Lüksemburg'da az kazançlı şehir işçilerine Portekiz'de ise mes-
lekleri toplu sözleşmeye konu olan işçilere uygulanmaktadır. Memleketi-
miz için en uygun görülen sistem, sanayi içindeki, günlük geliri az ve
orta derecede olan işçilere uygulanan sistemdir. Bu da önce, tekstil,
matbaa, deri ve kundura, şişe, cam gibi, oturmuş sanayi kollarından
ve İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana gibi belli başlı endüstri
merkezlerinden başlayarak, kademe kademe tedriciyetle yurdun her böl-
gesindeki sanayie uygulanması suretiyle başarılabacaktır. Tarım sahası
tatbik imkansızlığı sebebiyle dışarıda bırakılmıştır.

9 uncu madde- Uygulama alanı içine alınacak işçileri tanımlamak-
tadır. "Türkiye ile Avrupa ekonomik topluluğu arasında bir ortaklık
yaratan anlaşma"nın 12 ve 19 uncu maddelerine göre, "akit taraflarca iş-
çi akamının kademeli olarak gerçekleştirilmesi" öngörüldüğünden,
sigortalı olabilmek için işçide Türkiye Cumhuriyeti uyruklulu olması
şartı aranmamış, yalnız Türkiye sınırları içinde oturmakta bulunması
ön koşulmuştur.

İşsizlik sigortasından faydalanacakların, normal olarak mesleki vasfı ve kazançlı işi olan faal işçiler olmasını ve çalışmak için hazır bulunmayan ya da çalışma güçlerini kaybetmiş işçilerin dışarıda bırakılması amacıyla "beden ve zihin sağlığı ve yaş kısıtı" kabul olunmuştur. Primlerin tahsilini, işsizlik hallerinin tahkiki gerçeğeleştirebilmek için işçinin "kontrol ve murakabe edilmesi" mümkün bir işde, sürekli ve ücretli olarak çalışmakta bulunması da esas konulmuştur. Bu maddenin ikinci paragrafı ile, işindeki ücretinden başka muntazam bir kazancı olanların, ya da kendi aile fertlerinden biri tarafından çalıştırılanların, tarım kasiminden sanayiye başıboş akınların önlenmesi yönünden "önce tarımcılık yapan"ların, mesleki formasyonları oluşmamış çırakların, sigortalanıp sigortalanımayacakları, duruma göre tayin edilmek üzere düzenlenmesi yönetmelik işi olarak açık bırakılmıştır. Üçüncü paragraf ise, mevcut yönetmeliğe rağmen bu hususta taktir zorluklarının komisyon kararıyle çözümlenmesini öngörmektedir.

10 üncü madde- 9 üncü maddede sayılan sigortalı olma durumlarını yitiren işçilerin sigortadan çıkarılacaklarını ön koşturur. Yeteneklerini kaybetmiş kimselerin ayıklanmaları, işsizlik sigortası Kurumunun yapı sağlamlığını korumasına, asalaklar tarafından sömürölme ihtimalinin önlenmesine imkan kazandıracaktır.

11 inci madde- İşsizliğe karşı türlü yollarla himaye edilmiş olan memurlarla Emekli Sandığına bağlı müstahdemlerin ve milli üretime doğru dan doğruya yardımcı olmayan yabancı Kurum mensuplarının sigortalımayacakları hükmünü koymakta böyle bir hükmün faydaları da izahtan müstağni bulunmaktadır.

12 inci madde - Bütün memleketlerde olduğu gibi, memleketimiz için de İşsizlik Sigortasının finansmanı metodu diğer sosyal sigortaların finansmanı usullerine benzetilmiştir. Temel olarak işçi ve işverenlerin eşit prim ödemeleri usulü kabul olunmuştur. Devlet de belli bir orantıda yarımda bulunacaktır. Aralarında İngiltere, Belçika, Kanada gibi ülkelerin de bulunduğu bir çok memleketler bu üçlü metodu uygulamaktadırlar.

İşsizlik Sigortası fonlarının bu üç kaynağından alınacak primlerin genel ölçüleri 34 üncü maddede açıklanmıştır.

13 üncü madde- Günlük net kazancı 50 Türk lirası üzerinde olan işçileri sigorta kapsamı dışında bırakmaktadır. Şu bakımdan ki, kazancı 50 Türk lirası üstünde olan işçinin, ücretinden bir köşeyepara ayırbilme imkanı olduğu kabul edilmiştir. Böylece, az ve orta kazançlı işçilerin, işsizlik afetine karşı korunmaları öngörülmüştür.

Öte yandan, işsizlik halinde işçiye verilecek ödeneklerin haftalık kazanca göre hesaplanmasından güdülen amaç günlük ücreti az olan işçilerin nisbeten korunması düşüncesine bağlıdır. Örneğin gündeliği 2-5 lira arasında olan bir işçiye günlük net ücreti üzerinden hesap edilecek ödenek pek az bir yekün tutacaktır. Haftalık kazancı % 50 sinden aşağı düşürölmecek bir ödenek ise, işsizliğin musibet ve tehlikelerine karşı işçiye koruyacak kuvvettendir. İsviçre gibi bir kısım ülkeler böyle hadler kurmuşlardır.

14 üncü madde- İsviçre gibi bazı ülkelerce de kabul olunduğu üzere primlerin peşin ödenmesi ilkesini öngörmektedir. Buna göre işverenler ay sonu itibarile ödenmiş ücretlerden işçiler ve kendileri adına primleri hesaplayacaklar ve yeni ayın primödemeleriolarak İşçi Sigortaları Kurumuna yatıracaklardır. İşsizlik Sigortasının kurulması ile ihbar tahsisatları kaldırılmış olacağından primlerin peşin ödenmesine lüzum vardır.

Gecikmiş primlerin ödenmesinin takibi işi de ilgili memurlar için kanuni bir vazife olması için bu husus maddede belirtilmiştir.

Prim alacakları için zaman aşımı 36 ay olarak kabul edilmiştir.

15 inci madde- Primlerin sigortalıya iadesi hallerini ve koşullarını tanımlamaktadır.

Maddenin birinci paragrafı, işçide haksız kesildiği kanısı uyanan primlerin geri verilmesini, işçinin bu kesintinin yapıldığı tarihten bir ay içinde istemesine bağlamaktadır.

İkinci paragrafta ise, türlü sebeplerle sigortalılık hali kalkan ya da kaldırılan bir işçinin 36 ay içinde miracaatı halinde, birikmiş primlerinin geri verilmesini olurlu kılmaktadır.

Her neden olursa olsun, sigortadan çıkan ya da çıkarılan işçilere kendi ücretlerinden kesilerek, birikmiş sigorta primlerinin iadesi hak ve adalet kavramlarının kaçınılmaz gereklerinden sayılmalıdır. Şüphesiz ki, işçi adına işverenin ödediği primler hiç bir şekilde iade edilmez.

16. Madde- İşsizlik sigortasının en iyi bir biçimde yönetilebilmesi için işçi ve işverene ait bilgilere ihtiyaç olduğundan ve bu bilgilerin doğrudan doğruya işçi ve işverenden alınması gerektiğinden, bu türlü bilgi sunumunu kanuni vecibe haline getirmektedir. Tabiatıyla sigortalının bakmakla yükümlü bulunduğu aile bireyleri de 27 inci maddede uyarınca ödeneklerden faydalandırılacağından, bilgi vermekle yükümlü kılınmışlardır.

17 inci madde- Sigortalılara ve onların yakınları ile işverenlerine bazı mecburiyetler yüklenmektedir. Bunların ilki, kontrol ile ilgilidir. Sigortanın kötüye kullanılmamasını sağlayacak kuralların tüzükle belirtilmesi öngörülmektedir. İşbu tüzükte kamu ve özel sektörde işyerleri sigorta kapsamına alınmış işverenlerin işe alacakları işçilerden, işsizlik sigortası ödeneği almadıklarına ilişkin Kurum belgesini isteyecekleri, ayrıca işe aldıkları işçileri, yaş, cinsiyet, meslek, pozisyon, ücret itibarıyla belirten bir işe "işe giriş bildirim formu" ile bildirmeleri ve buna benzer kontrol usulleri ayrıntılı olarak belirtilecektir.

İşçiye ve geçimleriyle yükümlü bulunduğu aile fertlerine de bazı mecburiyetler konulacaktır. Haftanın belli gün ve saatlerinde o yerdeki Kurum ünitesine görünmek zorunluğu gibi.

Bu maddenin öngördüğü konulardan biri de, işsiz kalan sigortalıların ödenekten önce, elde bulunan iş imkanlarından faydalandırılmalarını sağlamaktır. Şüphesiz bu husus, işsizlikle savaşmada, işçiyi çalışmaya mecbur edeceği ve ödeneğe bel bağlayarak tembelliğe yönelmekten alıkoymaya için, iktisadi ve sosyal değeri olan bir tedbirdir. Esas olan, işçiye durum ve tecrübesine uygun bir iş bulunup teklif edilmesidir. Kendisine teklif edilen uygun işi kabul etmeyen işçi ödenekten faydalandırılmayacaktır. Burada ortaya çıkan önemli nokta uygun iş teorisinin tüzükte tereddüde yer vermeyecek şekilde açıklanmasıdır. Genel olarak uygun işin tanımlanması "o işin işçinin iş tecrübe ve kabiliyetine denk olması, evvelce aldığı ücretten daha az bir ücret almamasını sağlaması oturduğu yere gidip gelme kolaylığı bulunması, işin grev ve lokavt gibi sebeplerle boşalmış olmaması şeklinde yapılmaktadır. Tabiatıyla işgücünün coğrafi seyyaliyetini sağlamak yönünden, lojman ve seyahat masrafları da ödenmek kaydıyla başka bölgelerde teklif olunan işler de milletlerarasında uygun iş olarak kabul olunmaktadır.

Bu keyfiyet Anayasanın çalışma hürriyetini koruyan "kanun, bu hürriyetleri, ancak kamu yararı amacıyla sınırlayabilir" ifadeli 40 inci maddesine de aykırı düşmemektedir.

Aynı madde uygun bir işe yerleşmesi için, sigortalının göstereceği yeniden eğitim ya da mesleki yetiştirme kurslarına katılmasını ya da uygun bir işe yerleşme için şahsen de çabada bulunmasını işçiyeyüklemektedir.

Tüzükle düzenlenecek bu konularda, yerine ve zamanına göre yeni tedbirler alınmasını sağlamak üzere, bu hususlarda kararnameler de çıkarılabilmesi ön görülmüştür.

18 inci madde - İşsizlik sigortası ödeneğini, bir kavram olarak tanımlamakta ve bu kavramın temel unsurları olarak "işsiz kalmak" koşuluna bağlı "kazanç kaybını" ve bunun "telafi"si hususunu "para yardımı" şeklinde kabul etmektedir. Bu temel faktörlerden birinin eksikliği halinde, işsizlik sigortası ödeneğinin tahakkuk edemeyeceği ortadadır.

19 uncu madde- Bir işçinin işsizlik sigortası ödeneğini alabilmesini, 18 inci maddede sayılan temel unsurlardan, başka koşullara da bağlamaktadır.

a) Bu koşulların ilki sigortalının, sigortalanmış bir işte ve son 360 gün içinde 180 gün çalışması ve dolayısıyla prim ödemiş olmasıdır.

Bu koşulun başka bir hali de, ilk ödenek isteğine tekaddüm eden 3 yıllık sürede en az 120 her gün çalışmış bulunması halidir. Bununla sigortaya ilk girenlerin 3 yıldan önce ve bu üç yıllık süre içinde her yıl 120 gün ve toplum 360 gün prim ödemedi, işsizlik sigortası, ödeneği alamamalarını ve dolayısıyla yeter ölçüde bir fonun birikmesine imkân sağlanmaktadır.

b) Bundan başka 18 inci maddede sözü geçen "kazanç kaybı" temel koşulunu, "haklı bir sebep" unsuruyla pekleştirmektedir. Kazanç kaybının kendi sun'u taksiriyle işsiz kalmak, yaşlılık gibi sebeplerden de ileri gelebileceği, bu gibi hallerde (kibu haller 20 ve 25 inci maddelerde sayılmıştır), İşsizlik Sigortası ödeneği alınmayacağı ortadadır.

c) Askerlik yapmamış olanların işte çalışma kararlılığı söz konusu olamayacağından, böyle bir işçi 9 uncu maddeye göre sigortaya girip istendiği kadar prim ödemiş olsa bile, işsizlik ödeneğini ancak, yurt ödevini bitirdikten sonra işsiz kaldığı takdirde alabileceği aşıkardır.

d) Bunlardan başka, üç gün içinde Kuruma şahsen başvurmuş olması da, işçinin ödenek alması için diğer bir şarttır.

Herhangi bir aracı ile peşin ödenek talebinde bulunanlara hiç bir işlem yapılamayacağı tabiidir.

Genel olarak işsizlik sigortasını uygulayan bütün ülkelerde az çok ayrılıklarla birlikte, bu gibi kasıtlılayıcı hükümler kabul edilmiştir.

Özellikle, işçinin işsizlik yardımına hak kazanmadan önce belli bir staj süresi geçirmiş olması ve ödenen primlere, çalışılan günlere, sigortalı olarak geçirilen süreye, işsizlikten önceki kazançta göre takdir edilmesi esas tutulmuş, önemli bir nokta olarak da staj devresinin yeni olması yani eski bir tahte yapılmamış olması, fiilen işçi olarak çalışıp da iş bulmak imkanına malik olmadığından ötürü gerçekten bir ücret kaybına uğranılmış bulunulması, işsizlik sigortası uygulayan ülkelerin hemen üçte ikisinde esas tutulmuştur.

Bu madde, işte bu uluslararası ölçülerin, milli yapımıza en uygun düşen şeklini hükme bağlamış bulunmaktadır.

20 nci madde- İssizlik sigortası ödeneğinden faydalanabilmek için en az üç günlük bir "bekleme süresi" ni şart koşmakta ve bu süre içinde işsizlik sigortası ödeneği alamıyacağını esasa bağlamaktadır.

Bundan beklenen kamu faydası, sık sık vuku bulan fakat kısa süren işsizlik hallerinde, sigortanın idari ve mali yükünü kısmen hafifletmek bundan başka, bu kısa bekleme süresi içinde, işsiz kalan işçiye, kendine yeni bir iş bulması için çabada bulunmak fırsatı vermektir.

Bekleme süreleri, birçok ülkelerde bir gün ile 10 gün arasında değişmektedir.

21 nci madde- Toplu bir iş uyuşmazlığı sonunda işsiz kalan sigortalıların uyuşmazlıkları haklı sebeplere dayansa dahi, uyuşmazlık süresince ve bu süreyi takip eden 15 günlük zaman içinde, işsizlik sigortası ödeneğinden faydalandırılmayacaklarını öngörmekte ve bu hükümle, bu gibi uyuşmazlıkları desteklememeyi amaç olarak ele almakta, bu amacı pekleştirmek için de uyuşmazlığın son bulduğu tarihten başlayarak 15 gün süre ile ödenekten faydalanma hakkını kaldırmaktadır.

Şu kadar ki 275 sayılı yasanın 21 inci maddesinde yazılı sebepler "başlamış olan bir grev ya da lokavt" Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile" en çok 30 gün süre ile ve bu süreyi de 60 gün daha geciktirilebilecek" ine göre bu geciktirilmiş sürelerde, sigortalının, geciktirilmiş grev ya da lokavt'ına bağlı sebeplerden başka bir sebeple işsiz kaldığı açık ve seçik olarak anlaşılırsa işsizlik sigortası ödeneğine hak kazanması tabii olacağından bu hususun tüzükte belirtilmesi ön görülmüştür.

Bundan başka gene 275 sayılı kanunun 24 üncü maddesinde, "greve katılmayan ya da katılmaktan vaz geçen ve işveren tarafından çalışmaya devamlarına müsaade edilen" sigortalılarla, aynı kanunun 25 inci maddesinde, "hiç bir istihlal ve satışa matuf olmamak kaydıyla, niteliği yönünden sürekli olmasında teknik zaruret bulunan işlerde faaliyetlerin devamlılığını" ya da "işyerinin güvenliğinin makine ve demirbaşlarının, gençlerinin; ham, yarı mamul ve mamul maddelerinin bozulmamasını sağlamak üzere işten uzaklaştırılmıyacak" sigortalıların da vaki toplu iş uyuşmazlığından başka sebeplerle işsiz kaldıkları takdirde ödenekten faydalanmaları gerekeceğinden bu konulara da tüzükte açıklık verilecektir.

22 inci madde - Sigortalının çalıştığı işyerinden başka bir iş yerinde çıkan toplu iş uyuşmazlığının devamı sırasında işten çıkması, veya çıkarılması, mevcut ihtilafın bulaşmasını ve yayılmasını teşvik edici mahiyette görülürse, bu takdirde işsizlik ödeneğinden faydalandırılmamasını ön görmektedir.

Toplu iş uyuşmazlıklarının, "üretimin temel unsurları olan sermaye ile iş arasındaki dengenin bozulması" anlamına geldiği dikkate alınır ve aynı nevi sanayi içinde, benzer sanayiler arasında ve hatta genel olarak sanayinin bütününde çalıştırma sistemleri ve bunlar arasında bilhassa ücret politikaları yekdiğerlerine ahenkli bir tarzda kurulduğundan diğer bir sözle bu ahengin teessüsü zaruretlerle kendiliğinden de meydana geldiğinden, bir işyerinde ihtilafın bir grup sanayii, hatta bütün sanayiileri mitteesir etmesi, gayet kolaylıkla meydana gelebileceğinden, bu hali teşvik edici faktörler arasında, işsizlik sigortası ödeneklerinin de karışmaması için bu madde çok önemli görülmektedir. Çünkü toplu iş uyuşmazlıkları çalıştırma koşullarının, bu arada en çok ücretlerin tabanına ve tavanına yapılan tazyiklerin sonucu olduğundan, bu gibi haller de ekonomik gücün sarsılmamasında, bunun için de ihtilafın genişlememesinde millifayda vardır.

23 üncü madde ile, bu kanunla ihbar tahsisatı kaldırılacak olmakla birlikte, işsizlik ödeneği için başvuran bir sigortalının, işvereninden toplu ya da bireysel bir iş sözleşmesiyle tahsisat, tazminat gibi bir para aldığı ya da alacağı öğrenilir veya bilinirse kendisine işsizlik sigortası ödeneği verilmeyecektir. Şu şartla ki aldığı bu para işsizlikten mütevellit kazanç kaybını telafi maksadiyle verilmiş bulunsun ya da askıda bırakılmış olsun. Askıdaki alacağın sigortalıya verilmesini müteakip ödeneğin geri alınması gerekmektedir. Bu geri alınma keyfiyeti işverenin iflâsı halinde de takip edilir.

24 üncü madde- İşsizlik sigortası ödeneği alamıyacak sigortalının, olumsuzluklarını 9,17,19 uncu maddeler ışığında saymaktadır. Bu sigorta türünü uygulayan her memlekette, işsizlik sigortası ödeneğine yeteneksizlikler, genel olarak bu maddede sayılanların aynıdır. Her şeyden önce kesitli ve ihtiyabi olarak işini terk edip işsiz kalan sigortalıya, ödenek verilmemekte, bunda da beşeri ilişkilerin iyileştirilmesi, ekonominin haksızca zedelenmemesi gibi önemli faktörler amaç tutulmaktadır.

İkinci hal, sigortalının yeter ya da doğru bilgi vermemesi halidir. İşsizlik sigortası yönetimi çok güç, uygulanması pek mudil, takdire bağlı işlem türleri fazla olan bir sistem olduğundan, işçinin açık ve seçik bilgi vermesi kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Bundan sonra, daha önce kasıtlı olarak haksız ödenek aldığı bilinenlere bu haksız para geri alınmış olsa bile kendisine bir defaya bağlı kalmak koşuluyla ödenek verilmeyecektir.

İşsizliğin kontrolüne ilişkin kurallara, işsizlik sigortası yöneticilerinin bilhassa uygun işe yerleştirilmesi ile ilgili talimatlara uymayan bundan devamlı olarak kaçınan sigortalıya ödenek verilmemesi, sigorta ödeneklerinin sigortalılar tarafından kötüye kullanılarak sömürülmesi yönünden çok yerindedir. Bununla işçinin uygun işe hazır bulunması da gözönüne alınmıştır. Burada "talimat" kavramı, işçiye kendisini en uygun şekilde bir işe yerleştirmek, bu olmadığı zaman ödenek vermek amacıyla yapılan ve her halde sigortalının yararına olan, tavsiyeleri ve bu kanunun koyduğu yükümleri uygulamayı hedef tutan aydınlatma ve uyarımları anlatır. "Kendisine uygun bir iş bulmayı ya da bulunmasına gerekli olan ve gücü yettiği kadar çabada bulunmayanlara, kendilerine uygun iş bulunmasına yardımcı olmayanlara işsizlik sigortası ödeneği verilmeyecektir."

Bütün bunlardan elde edilmek istenen amaç işsizlik sigortası ödeneğinin "iyi niyet" e ihtimam sarfına ve "beyyine külfeti" ne dayandırılmasıdır. Bu da medeni kanunun "hişnü niyet"i esas tutan ve "bir hakkın doğması için kanunen hişnü niyet şart kılınan hallerde aslolan, onun vücududur. Ancak icabı hale göre kendisinden beklenen ihdimamı sarf etmeyen kimse hişnü niyet iddiasında bulunamaz" hükmünü koyan 3 üncü maddesiyle "Kanunun, hilafını emretmedikçe iktaraftan her biri iddiasını ispata mecburdur" diyen 6 inci maddesi, işsizlik sigorta ödenekleri için bu kayıtların konulmasını uygun göstermektedir.

25 inci madde- İşsizlik sigorta ödeneğinin devam süresi, bu sigortayı uygulayan her memlekette sınırlıdır. Genel olarak 6 ayda üç ay arasında değişmektedir. Amaç, daha çok, kısa süren işsizliği korumaktır. Altı memleket (Avusturya, Belçika, Çekoslovakya, Fransa, Kanada Yeni Zelanda) eğer halen bir değişiklik yapmamışlarsa hiçbir sınır tayin etmemiştir. Bizim için bir takvim yılı içinde en çok 90 günlük bir süre, ödeneğin devamı için uygun görülmektedir.

26 inci madde- Sigorta ödeneğine hak kazanmak için tam bir iş günü kazancının kaybını ön koşturur. Günü bazı saatlerinde, haftanın bazı günlerinde çalışmama hallerinden doğan kısmi işsizlik sigortaca korunmayacaktır. Yani 1 günün yalnız üç saatinde çalışan ve primini nizami hadde göre önleyen sigortalı, çalışmadığı saatlere ait kazanç kayıpları hakkında bir hak iddia edemeyecektir.

27 inci madde- Sigortalının yardım ve bakımı ile yükümlü olduğu aile fertlerine de işsizlik sigortası ödeneğinden faydalanma hakkı tanınmaktadır.

Böyle bir yardımın, kanuni ya da manevi bakım ve yardım mükellefiyeti altında usul ya da furua şümullendirme sınırları, bakım ve yardım görenlere ödenek verilmesinin, sigortalıya koşulan şartlardan ayrı olarak, sigortalının ödenek isteğinde bulunduğu tarihten itibaren geriye doğru, bakım ve yardımla mükellef olduğu kimselere gerçekten bu mükellefiyeti yerine getirmekte olduğunu isbat etmesi, çalışan karı kocalardan işbu bakım ve yardımla mükellef olanın tesbiti, yabancı uyrukluların bu muameleye tabi tutulmasının iki ülke arasında karşılıklı esasına bağlı olması, sigortalının yardım ve bakımıyla mükellef olduğunu ileri sürdüğü kimselerin (kabul edilebilecek) reşitler ve küçükler için en az gelir hadleri, bir meslekte çalışabilecek durumda iken çalışmayanların yardım ve bakım görenler arasında kabul edilmeyecekleri, sigortalı tarafından yapılan aynı yardımların verilecek ödeneğin mahsubu, sigortalı yardım etmekle mükellef olduklarına, sigortadan aldığı ödeneği vermediği taktirde bu ödeneğin doğruca ilgiliye verilmesi keyfiyeti gibi konular tüzükte açıklanacaktır.

Bu madde sadece kazanca göre yardım hadlerini tesbit etmektedir.

28 inci madde- Sebatsız çalışan işçilerin durmaksızın işten çıkma- larını önlemek, çalışmada kararlılık kurulmasına yardımcı olmak amacıyla, üst üste dört yıl ve bu dört yıl içinde 270 gün işsizlik sigortası ödeneği alanların, bundan sonra ödenek alma haklarını kaldırmakta ve 28 inci maddenin hükmünü tamamlamaktadır. Tabiatıyla bu hükmün büyük ya da bölge sel kriz devrelerinde duruma uygun biçimde düzenlenmesini Bakanlar Kurulu kararına bırakmaktadır.

29 uncu madde- Yaş haddini dolduran ihtiyarlık veya malûliyet aylığı alan sigortalılara, işsizlik sigortası ödeneğinin bir yıllık tutarının verilmesini öngörmekte ve bunu verilmesini işçinin istekte bulunmuş olma- sına bağlamaktadır.

30 uncu madde- İşsizlik ödeneğine ilişkin usullerin tüzükle belir- tilmesini amirdir.

31 inci madde- Sigortalının işsiz kaldığı halde türlü sebeplerle, kullanmadığı sigorta ödeneğinin iadesini öngörmektedir. Şu şartla ki, sigortalı, ödeneğe hak kazandığı sürenin başlangıcından itibaren prim- lerini üç yıl içinde ödemiş bulunsun. İade; sigortalının eline nakden iade olmayıp, ilerde ödeyeceği primlere sayılması şeklinde olacaktır.

32 inci madde- İşsiz kalan sigortalıya verilen ödeneklerin, ancak ve ancak işsizlikten doğan ihtiyaçlara sarf edilmesini ön görmektedir. Bu konuda tüzükte kurallar konurken İcra İflas Kanununun 82/10 ve 355/83 maddelerinin ve başka yasaların da gözönünde tutulması gerekir.

33 üncü madde- Sigortalının her hangi bir şekilde, (Kurumca yapılan maddi hata ya da sigortaya ait kasdi bir halden de ileri gelebilir) haksız olarak aldığı ödeneğinin mutlaka geri alınmasını, buna 36 aylık bir zaman aşımı süresi tanınmasını, ancak sigortalının kötü niyeti mevcut değilse, yanlış verilmiş ödeneğinin Çalışma Bakanının kararıyla bağışlanabileceğini öngörmektedir. Ancak bu bağışlama kararının Kurumun göstereceği lüzum üzerine verilebileceği tüzükte yer alacaktır.

34 üncü madde- Bu tasarının 12 nci maddesinde de belirtildiği gibi işsizlik sigortasının gelir kaynaklarını işveren ve işçilerden kesilen primlerle devletin yapacağı nakdi yardımlardan ibaret üçlü bir sisteme bağlamaktadır.

Prime kök olan kazançlar başka sigorta türlerinde uygulandığı gibi "sigortalının gündelik, haftalık ya da aylık yahut saat ücretlerinin aylık tutarı ile fazla mesai ücretleri, prim ve pahallılık zamları gibi işçi ve hizmetlilere nakit olarak verilen ilave ücretlerin toplamıdır. Sigortalı parça başına ya da iş ölçüsüne göre ücret alıyorsa bir ay içindeki çalışmasına karşılık olarak hak ettiği ücret ve ilave ücretler sigorta için kök kazanç olur."

"Sigortaya kök olan bu aylık kazanç, sigortalı o ay içinde 26 ya da daha çok gün çalışmış ise yirmi altıya, 26 günden daha az çalışmış ise o ayda çalıştığı gün adedine bölünmesiyle, günlük kazancı buluncaktır."

Mühim olan kazanç miktarına tanınacak tavandır. Bu da gene başka sigorta kollarında uygulandığı şekilde "günlük kazançları 20 liradan çok olanların 20 liranın üstündeki kazançlarından prim alınmaması" şeklinde olacaktır. Bunlar ve işveren ve işçilerden kesilecek prim oranları, bütün ayrıntılarıyla yönetmelikte belirtilecektir.

Devletin işsizlik sigortası finansmanına katılması, sigorta sermayesinin % 20 sinin altına düşmeyecektir. Ancak sermaye işveren ve işçilerden kesilen primlerin toplamının % 80 ini geçiyorsa devlet yardımı bu halin devamınca durdurulabilecektir.

35. Madde- Karşılık ayırma ile , ayrılan bu karşılığın ve geri kalan paranın nebelere yatırılacağını hükme bağlamaktadır. Bundan başka birikmiş fonlarla, eğer imkan veriyorsa, kriz geçirmiş, çeşitli etkenlerle ezilmiş bölgelere, bir ölçüye göre, uygun biçimde yardım edilebileceğini , bu yardımların iş seviyesini yükselteceği ve işsizliği azaltacağı cihetle, işsizlik sigortasının amacına uygun görmektedir.

36 ıncı madde- İtiraz mercilerinin, işsizlik sigortası idare sisteminden ayrı olarak kurulmasını ön görmektedir.

37 inci madde- Sigorta adaylarıyla, sigortalılara ve sigortalıların bakmakla yükümlü bulundukları kimselere, işsizlik sigortasına ilişkin kararlar ve işlemler hakkında, itiraz mercileri önünde itiraz amacıyla başvurma hakkını tanımaktadır. Esasen Medeni Kanunun 24 üncü maddesi "Şahsi menfaatlerinde haksız tecavüz uğrayan kimse hakimden tecavüzün mer'ini talep edebilir" demekle genel olarak "dava hakkını" ikame etmiştir.

38 inci madde- İlk itiraz mercisini tayin eylemektedir. Sigorta yönetimiyle sigortalılar arasında doğacak anlaşmazlıkların çözümlenmesi için, bu sigortayı uygulayan bütün devletler, işveren, işçi ve devlet temsilcilerinin katılmasından meydana gelen üçlü sisteme bağlı bu gibi itiraz mercileri kurmuşlardır.

39 uncu madde- İlk itiraz mercilerinin aldığı kararlara yapılacak itirazları inceleme ve bunlar üzerinde karar alma yetkisini haiz bir üst itiraz kademesi kurmaktadır.

40 inci madde- 1. işsizlik sigortasından doğan davaların, çabuk sonuçlanmasını amir bulunmakta ve bu amaçla bu konudaki işlemleri; "sade", "hızlı", ve "parasız" yapılmasını hükme bağlamaktadır. İşsizlikle ilgili olaylarda, çabuk sonuç almanın faydaları ortadadır.

2. İş yükü çok ağır bir sistem olan işsizlik sigortası işlemlerini, "fuzuli işgal" eden kurtarmak amacıyla, dayanaksız itiraz sahiplerine disiplin para cezası verilmesinde bu yönlerden fayda görülmektedir.

3. Bu paragraf "taktir"i anlatmaktadır.

4. Bu paragraf itiraz mercilerinin kararlarının tebliğ tarzını ön görmekte ve bunların birer nüshasının Çalışma Bakanlığına gönderilmesini ön koşturmaktadır. Kararların Çalışma Bakanlığına gönderilmesinden amaç Kurumun, ne dereceye kadar doğru işlem yaptığıının Bakanlıkça izlenmesini sağlamaktır.

41 inci madde- Beyyine külfetine, kötü niyete ve haksız menfaat sağlamaya, gizlilik vecibesini bozmağa ilişkin hususları müeyyideye bağlamakta, memurları, Türk Ceza Kanunu hükümlerine terk etmektedir.

42 inci madde- Bu kanunun koyduğu bilgi verme mecburiyetine riayet etmeyen, sigorta aday ve sigortalı ile sigortalının yardım ve bakmakla yükümlü olduğu yakınına; sigorta kayıtları üzerinde sahte işlem yapan ve memur statüsünde bulunmayan görevlilere, 41 inci maddedeki sonuçlar tahakkuk etmediği taktirde, cezalar koymaktadır.

43 üncü madde- Tüzel kişilerce işlenen 41 ve 42 nci maddede yazılı suçlar karşısında, bu tüzel kişiliği haiz Kurumların başında bulunan ve bu kurumların bütününi idare eden gerçek kişilerin cezalandırılacağını ön görmektedir.

44 üncü madde- Suçların önlenmesi için idari tedbirlerin alınması, personel ve sigortalıların konu üzerinde yetiştirilmesi kontrol, mura-kabe ve teftişlerin etken olarak yürütülmesi gibi çarelerin bulunup yürütülmesini Çalışma Bakanına görev olarak vermektedir.

45 inci madde- İşsizlik sigortasının uygulanması ile birlikte kıdem tazminatı ile, ihbar tahsisatına lüzum kalmıyacağından, kaldırılmasını ön görmektedir. Ancak işsizlik sigortasının ödeneğine hak kazanıncaya kadar, sigortalıların sözü geçen tazminat ve tahsisat hakları saklı olacaktır.

46 ncı madde- Bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra işe alınacak işçilere bu kanun hükümleri uygulanacak, dolayısıyla kıdem tazminatı ile ihbar tahsisatı haklarının saklı tutulmasına yer kalmayacaktır.

47 inci madde- İşsizlik sigortasının kuruluşunda sarf olunmak üzere genel bütçeden 10 milyon liralık bir ödenek tahsisi ön görmektedir.

48 inci madde- Birinci maddenin gerekçesinde de açıklandığı şekilde bu kanun tasarısının yürürlüğe konulup uygulanması, iki evreli olacaktır. İlk evrede sigortanın kuruluş hazırlıkları yapılacak bundan sonra uygulamaya geçilecektir. Hazırlıklar için 12 aylık bir süre yetecektir.

49 uncu madde- Kanunun yürüme görevini Bakanlar Kuruluna vermektedir.

İşsizlik Sigortası Kanunu
Ön Tasarısı

BİRİNCİ BÖLÜM
KURULUŞ VE GÖREV

Madde 1- İşsizlik sigortası, bu kanun hükümlerine göre kurulur ve uygulanır.

Madde 2- İşsizlik sigortasının yönetimi, İş ve İşçi Bulma Kurumunun görevidir.

İş ve İşçi Bulma Kurumu, sigortalının kabul ve tescili, işsizlik sigortası isteğinin karara bağlanması, işsiz kaldığında uygun işe yerleştirilmesine ilişkin tedbirlerin alınması, işsizlik sigortası İl Anlaşmazlık Komisyonları ile, Anlaşmazlık Üst Kurulunun verecekleri kararların uygulanması gibi işsizlik sigortası yönetim işlerini yürütür.

Madde 3- İşsizlik sigortasına ödenen primlerin, başka sigorta kollarına uygulanan yöntemlere göre, tahsilini ve İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğünün göstereceği yerlere tahsisini Sosyal Sigortalar Kurumu üstüne alır.

Madde 4- İşverenlerin Sosyal Sigortalar Kurumuna işsizlik primlerini nasıl bildirecekleri, sigortalının tescil tarzı, işyerleri de dahil olmak üzere tutulacak kayıt ve defterler, sigortalı için doldurulması gerekli belgelerle bunların kullanılma şekilleri, başka yöntem ve kurallar tüzükle düzenlenir.

Madde 5- Bu kanunun uygulanmasında, hiç kimse işsizlik sigortasına aykırı düşen bir amaç güdemez.

Madde 6- İşsizlik sigortasının yönetimiyle görevli kişiler izlenimlerini ve tesbit ettikleri bilgileri gizli tutmağa zorunludurlar.

Madde 7- İşsizlik sigortasının kontrolü, denetlenmesi, ve teftişi Çalışma Bakanlığınca düzenlenir ve yapılır.

İKİNCİ BÖLÜM
YETKİ VE YETENEK

Madde 8- İşsizlik sigortasının endüstriyel kesimi kapsamına alacak şekilde ilkin hangi bölgelerde, hangi endüstri gruplarına ve kimlere uygulanacağı ve kapsam yolları bir tüzükte gösterilir.

Madde 9- 1. Türkiye'de oturan, beden ve zihin sağlığı ile kişisel özellikleri uygun bir işe yerleştirilmesine elverişli bulunan, 60 yaşını doldurmamış, kontrol ve murakabesi mümkün, sürekli ve ücretli ve işsizlik sigortası kapsamına alınmış bir işte çalışan kimse, sigortalı olmaya yetenekli sayılır.

2. Ücretli bir işte çalışmakla birlikte kendi hesabına bir işyeri işleten, daha önce tarımcılık yapan, irad ve akara sahip bulunan, çırak olan, kendi aile fertlerinden biri tarafından çalıştırılan kimseler gibi, durumları özellik gösterenlerin sigortalı olmaya yetenekli sayılıp sayılmayacakları bir yönetmelikle düzenlenir.

3. Bir kimsenin sigortalı olabilmek yeteneğinin tayininde tereddüte düşüldüğü hallerde İl Anlaşmazlık Komisyonunun kararına uyulur.

Madde 10- Sigortalılardan 9 cu maddeye uygun durumunu kaybeden bir kimse sigortadan çıkarılır.

Madde 11- Devlet, iktisadî devlet teşekkülleri, özel idareler, belediyeler ve kanunla kurulu kurumlarla sermayesinin yarısından çoğu kamu sektörünün olan personel, hükümet nezdindeki yabancı elçilikler personeli ve yabancı devletlerin Türkiye'deki resmî teşekkülleriyle, uluslararası kurumların mensupları sigortalı-mazlar.

Yükümler ve Haklar

Madde 12- İşveren ve işçilerden, 8 ci madde uyarınca kapsam içine alınmış olanlar, sigorta primi ödemekle yükümlüdürler. Devlet de işsizlik sigortasına gereken nakdî yardımda bulunur.

Madde 13- Primlerin ve işsizlik sigortası ödeneklerinin hesabında, işçinin en çok 50.- Türk lirası günlük kazancı esas tutulur. Verilecek ödenek ise işçinin haftalık net kazancının %50 sinden aşağı olmaz.

Madde 14- Sigorta primlerinin peşin mi yoksa işledikten sonra mı ödeneceği tüzükte gösterilir. Şu kadar ki gecikmiş primlerin ödenmesini, görevliler sıkıca koğuştururlar. 36 ay içinde koğuşturulmamış olan prim alacakları düşer.

Madde 15-1. Sigortalı haksız kesilen primlerin geri verilmesini bir ay içinde isteyebilir. (6)

2. Sigortalılık hali kalkan bir kimse, son işsizlik sigortası ödeneği aldığı tarihten, sigortadan çıkarıldığı güne kadar birikmiş olan primlerin geri verilmesi için 36 ay içinde istekte bulunabilir.

Madde 16- Sigortalılar ile onların yakınları ve ilgili işverenler ve sigortaya yen girecek olanlar, sigorta için gerekli görülen her türlü bilgiyi sigorta yöneticilerine bildirmek zorundadırlar.

Madde 17- Her sigortalı tüzükle düzenlenen, işsiz işçilerin kontrolüne ilişkin kurallara ve uygun işe yerleştirilmelerini sağlamak amacıyla sigorta yöneticilerinin verecekleri talimatlara uymakla ve gösterilen meslek kurslarına katılmakla ve ayrıca uygun bir işe yerleşebilmek için şahsen çabada bulunmakla yükümlüdür.

Bu konular, içinde bulunulan zamanın koşullarına göre aynı kararnamelerle de düzenlenebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İŞSİZLİK SİGORTASI ÖDENEKLERİ

Madde 18- İşsizlik sigortası ödenekleri; sigortalının, işsiz kalarak uğradığı kazanç kaybını gidermek amacıyla yapılan nakdî yardımlardır.

Madde 19- İşsizlik sigortası yardımına hak kazanabilmek için sigortalının:

a) Sigortalı bir işde ve son bir yıl içinde en az altı ay, eğer ilk defa yardım istediğinde bulunuyorsa, bu istek tarihine tekaddüm eden son üç yıl içinde her yıl en az 120 şer gün, ücretli olarak çalışmış ve çalıştığı bu sürelerde primlerini ödemiş,

sonu değil. b) İşsizlik sigortası ödeneğine haklı kılacak bir kazanç kaybına uğramış,

c) Çalışabilir durumda askerlik mükellefiyetinden bağışık olanlar müstesna, askerlik ödevini yapmış ve işsiz kaldığı ilk üç gün içinde İş ve İşçi Bulma Kurumunun en yakın şube ve da bürosuna başvurmuş, bulunması gerekir.

İSSİZLİK SİGORTASI ÖDENEĞİNE HAK KAZANDIRILMAYAN HALLER

Madde 20- İşsizliğin ilk üç gününde, sigortalıya işsizlik sigortası ödeneği verilmez.

Madde 21- İşsizlik, sigortalının çalıştığı işyerinde çıkan toplu bir iş uyuşmazlığı sonunda ortaya çıkmış ise, bu uyuşmazlık süresince ve onu takip eden 15 gün içinde sigortalı, işsizlik sigortası ödeneği alamaz.

Madde 22- İşsizlik başka bir işyerinde çıkan toplu bir iş uyuşmazlığından doğmuş olup da ödenek verilmesi bu uyuşmazlığın sürüp gitmesine ya da başka işyerlerine de sıçramasına açık bir teşvik olacağı kanısı uyanırsa bu gibi işsizler uyuşmazlık süresince işsizlik sigortası ödeneğinden yararlanılamazlar.

Madde 23-1. Sigortalı işsizlikten doğan kazancın kaybı dolayısıyla, işverenden iş bağıtı uyarınca herhangi bir tazminat aldığı ya da alacağı biliniyorsa kendisine işsizlik sigortası ödeneği verilmez.

2. Sigortalının bu gibi alacakları askıda bulunduğu takdirde işsizlik sigortası ödeneğinden faydalandırılması yoluna gidilebilir. Bu takdirde yapılan yardım işçinin ilerdeki durumuna göre takip ve tahsil edilir.

Madde 24- ~~(Kendi hatalı ve kusurlu hareketi sonunda işsiz kalan ve da) isteği ile işini bırakan, bilgi verme zorunluluğuna uymayarak bilgi vermekten kaçınan ya da eksik ya da gerçeğe aykırı bilgi verdiği anlaşılan, daha önce kasıtlı olarak haksız ödenek aldığı bilinen, işsizliğin kontrolüne ilişkin büyük kurallarına ve işsizlik sigortası yöneticilerinin talimatlarına uymamakta direnen, kendisine uygun bir iş bulunmağa ya da bulunmasına gerekli ve muktedir olduğu çaba ve yardımda bulunmaktan kaçındığı açıkça bilinen, ihtiyarlık ya da malûliyet aylığı alan sigortalıya işsizlik ödeneği verilmez.~~

Madde 25- İşsizlik sigortası ödeneğinden faydalanma süresi normal olarak bir yıl içinde en çok 90 gündür. Şu kadar ki durum ve koşullara göre bu süre Bakanlar Kurulu kararı ile değiştirilebilir.

İSSİZLİK SİGORTASI ÖDENEĞİNİN TESBİTİ

Madde 26- İşsizlik sigortası ödeneği için zaman birimi tam bir iş günüdür. Tam bir iş gününün kazancına tekabül etmeyen kazanç kayıpları dikkate alınmaz.

Madde 27- Günlük ödenek asıl ödenek ile sigortalının bakmakla yükümlü bulunduğu aile fertlerine yapılan ilâvelerden ibaret olur.

Şu kadar ki, günlük ödenek, bakımı ile yükümlü olduğu aile fertleri bulunan sigortalı için aylık kazancının %65 ini, böyle olmayan sigortalılar için kazancın %60 ını geçemez. *az olamaz.*

Sigortalının bakmakla yükümlü bulunduğu aile fertlerinin yakınlık derecelerine göre tertip olunan ödeneklerin toplamı, sigortalıya fiilen ödenen miktarı aşamaz.

Madde 28- Sigortalı bir takvim yılı içinde 90 günlük ve aralıksız 4 yıl içinde 270 günlük işsizlik sigortası ödeneğinden fazlasını alamaz.

25 le başla

Şu kadar ki yurdun bütün ya da bir kısım bölge yahut endüstri kollarında şiddetli ve sürekli işsizlik hüküm sürdüğü hallerde, bu süreler Bakanlar Kurulu kararı ile uzatılabilir.

Madde 29- Altmış yaşını dolduran ya da ihtiyarlık yahut malûliyet aylığı alan her sigortalıya, 360 günlük işsizlik sigortası ödeneği verilir.

Şu kadar ki, böyle bir ödeneğin verilmesi sigortalının istekte bulunmasına bağlı kalır.

Madde 30- İşsizlik sigortası ödeneğinin tesbitine ilişkin yöntemler tüzükte gösterilir.

ÖDENEKLERİN AMACA UYGUN OLARAK KULLANILMASI

Madde 31- İşsizlik sigortası ödeneklerinin, alanlar tarafından, veriliş amacına uygun olarak kullanılmasına güven altına alan hükümler yönetmelikle düzenlenir.

Şu kadar ki sigortalıya verilen ödeneğin kısmen haczi veya devri caizdir. Ancak bu bakımdan mahsup tutulabilecek miktarlar yönetmelikle belirtilir.

HAKSIZ ÖDEMELERİN GERİ BIRAKILMASI

Madde 32- İşsizlik sigortası yöneticileri, sigortalının herhangi bir şekilde haksız olarak aldığı anlaşılan ödeneğinin geri alınması işini koğuştururlar.

Sigortalı ödeneği iyi niyetle almış ve bunu geri vermesi kendisini çok güç duruma düşürecek ise, paranın geri alınmasından vazgeçilmesine Çalışma Bakanı karar verebilir.

Haksız ödemelerin geri alınması üç yıl içinde kabildir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Gelir Kaynakları

Madde 33-1. İşsizlik sigortası yöntem ve kurallarına uygun olan ödemelerle, yönetim harcamaları, işsizlik sigortası kapsamına alınan sigortalılarla onların işverenleristarafından ödenen primler ve devletin malî yardımı ile karşılanır.

2. İşçiler için prim ödeme ölçüsü, aldığı net ücret ve işverenler için ise, ücret bordroları üzerinden, yönetmelikle düzenlenecek % nisbetinde hadler şeklinde olur.

3. Devletin malî yardımı; bu yardımı gerektiren işsizlik sigortası harcamalarına göre hesaplanarak Genel Bütçeye konulan maddî yardımlardır.

4. İşsiz kalan sigortalılara verilen ödeneklerle fonların sağladığı faizlerin karşılayamadığı yönetim masrafları devlet yardımını gerektiren harcamalar olarak kabul olunur.

5. İşsizlik sigortasına yapılan devlet yardımının, sermayeye olan orantıları tüzükte belirtilir.

6. Devletin yapacağı nakdî yardım işsizlik sigortası sermayesinin %20 sinin altına düşürülmez. Ancak sermaye yapılan ödemelerin %80 ini geçiriyorsa devlet yardımı bu halin devamınca durdurulabilir.

Madde 34- Her hesap yılı sonunda, o yıl içinde alınan işsizlik sigortası primleriyle, devletin nakdî yardımından peşin değerler olarak bu kanuna göre işsiz sigortalılara verilen ödeneklerle, işleme konulmuş bulunmakla birlikte verilmemiş ödeneklerin, bunlardan başka zarurî ve yönetim masraflarıyla olağanüstü durumların karşılığı olan nakit vadesiz olarak bankalara, geri kalan para ise hazinein özel kanunlarla çıkardığı ya da hazine kefaletini haiz bonolara yatırılır. Ancak sigorta yönetimince istendiği anda nakde çevrilmesi mümkün olur.

~~Kredi sıkıntısı çeken işyerlerine, kriz geçirmiş ya da ezilmiş bölgelere yardım amacıyla işbu fonların bir kısmı kullanılabilir.~~

Şu kadar ki bonolara yatırılan para, endüstriyel yatırımlarla, işsizliği önleyici tedbirlerden başka yerlerde kullanılamaz.

BEŞİNCİ BÖLÜM İtiraz ve Mercileri

Madde 35- İşsizlik sigortası yönetim organlarından ayrı olarak itiraz mercileri kurulur.

Madde 36- Sigortalılar ve bunların yardım ve bakımlarıyla yükümlü bulundukları aile fertleri ve sigortalı olmaya aday bulunanlar; sigortalıların işbu kanundan doğan hak ve ödevlerine ilişkin işsizlik sigortası kararları hakkında yetkili itiraz mercilerinde, mütessesil itirazda bulunabilirler.

Madde 37-1. İlk itiraz mercii İl Anlaşmazlık Komisyonudur.

2. İl Anlaşmazlık Komisyonu, İl Hukuk İşleri Müdürünün başkanlığında Bölge Çalışma ve Millî Eğitim Müdürleriyle, eşit sayıda işveren ve işçi temsilcilerinin katılmasıyla kurulur.

3. İl Anlaşmazlık Komisyonunda işsizlik sigortası yöneticilerinden biri gözlemci olarak bulunur.

Madde 38-1. İl Anlaşmazlık Komisyonlarının kararına, Anlaşmazlık Üst Kurulu önünde itirazda bulunulabilir.

2. Anlaşmazlık Üst Kurulu, bir Danıştay üyesinin başkanlığında üniversiteden bir İş Hukuku Profesörünün, Çalışma Bakanlığından bir temsilcinin katılmalarıyla, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Borsalar Birliği ile Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonundan birer temsilciden kurulur.

Madde 39-1. İtiraz mercilerinde duruşma usulleri; sade, hızlı ve parasız olur ve tüzükle düzenlenir.

2. Dayanaksız itirazda bulunan kimseye duruşma masrafları ödetilmekle birlikte disiplin cezası da verilebilir.

3. İlk itiraz mercii; olayları re'sen tesbitle, delilleri müstakilen ve tarafların delil teklifleriyle bağlı olmaksızın takdir eder.

4. İlk itiraz mercilerinin kararları, gerekçeli olarak ve hukuk yolları gösterilmek suretiyle taraflara anlatılır, ayrıca Çalışma Bakanlığına da bildirilir.

5. Umumi hükümlerin ihlâli ya da vakıaların mitalâa ve takdirinde keyfilik sebepleri ileri sürülerek ilk ve üst itiraz mercileri kararlarına yapılan itirazlar yetkili mahkemelerce kabul olunur ve tek duruşmada karara bağlanır.

ALTINCI BÖLÜM Ceza Hükümleri

Madde 40- Gerçeğe uymayan ya da eksik bilgi vermek suretiyle yahut herhangi başka bir biçimde kendisine ya da başkasına işsizlik sigortası ödeneği sağlayan, işbu kanunun uygulanması sırasında, işsizlik sigortası yöneticisi ya da personeli olarak başkalarının zararına ya da kendi yararına görevini kötüye kullanan, gizlilik vecibesine uymayan kimseler daha büyük bir cezayı gerektiren bir suç işlememişlerse en çok 6 ay hapis ve 10 bin liraya kadar para cezasına çarptırılır.

Görevi dolayısıyla bu suçlardan birini işleyen memur ise Türk Ceza Kanununa göre ceza görür.

Madde 41- Bilgi verme zorunluluğuna uymayarak kasten yanlış bilgi veren ya da bilgi vermemekte direnen,

İşsizlik sigortası yöneticisi ya da personeli olarak işsizlik sigortası hesapları üzerinde ve başka konu'arda kasıtlı olarak yanlış bilgi veren,

Bir kimse 40 cı maddede yazılı suçlardan birini işlemiş olmaması kaydıyla bir aya kadar hapis cezasına ve 1000 liradan çok olmamak üzere para cezasına çarptırılır.

Madde 42- Suç tüzel kişiler tarafından işlenmiş ise 40 ve 41 ci maddelerdeki ceza hükümleri, bu tüzel kişiliği olan kurumlar adına hareket eden ya da etmesi gereken kimselere uygulanır.

Şu kadar ki, para cezalarının ödetilmesinde sorumluluk muteselsil olur.

Madde 43- Suçların önlenmesine ilişkin tedbirlerin konulması Çalışma Bakanlığına düşer.

GEÇİCİ HÜKÜMLER

Madde 44- Sigortalının işsizlik sigortası ödeneğine hak kazanıncaya kadar doğmuş ihbar ve kıdem tazminatı saklıdır.

Madde 45- Bu kanunun yürürlüğe girmesi tarihinden sonra işe alınacak işçilere bu kanun hükümleri uygulanır.

Madde 46- İşsizlik sigortası yönetiminin kuruluş ve ilk uygulama safhalarında harcanmak üzere genel bütçeden 10 milyon lira ayrılır.

YÜRÜRLÜK VE YÜRÜTME

Madde 47- Bu kanunun kuruluş ve görevle ilgili maddeleri yayın tarihinden, uygulamalara ilişkin hükümleri ise yayın tarihinden en geç 12 ay sonra yürürlüğe girer.

Madde 48- Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

Kap

TÜRK-İŞ Bilgi Merkezi

368 44 İŞS 1965

Arara 1965